

ALLE GOEDE DINGEN KOMEN LANGZAAM

Het zou mooi zijn geweest als in deze OER had gestaan dat de aanvraag voor het Stimuleringsproject die al zo lang loopt zou zijn toegewezen.

De stand van zaken is dat een bureau het door het Platform ingediende voorstel geschikt maakt voor de instantie die de subsidie zou moeten toekennen. Het bureau maakt gebruik van het voorstel en legt contact met het bestuur van het Platform om er voor te zorgen dat een en ander op elkaar wordt afgestemd. 'Alle goede dingen komen langzaam', zullen we maar zeggen.

Ondertussen valt er ook iets meer te melden over een tweetal onderwerpen die in de vorige OER al werden aangekaart om eventueel onderdeel te gaan zijn van het Stimuleringsproject.

Het bestuur van het Platform heeft in Loënga een bezoek gebracht aan 'De Sibbe' waar een demonstratieplek voor de bij het Platform behorende rassen en gewassen zou kunnen worden ingericht. Een probleem is dat er daar voldoende menskracht moet zijn, om naast de zorg voor wat er al is en nog op gang komt, voldoende tot zijn recht te laten komen wat het Platform daar voor ogen staat.

In de vorige OER werd ook melding gemaakt van de mogelijkheid tussen Berlikum en Wier een demoplek voor de Friese landbouwgewassen, fruitrassen en houtige gewassen op gang te brengen. Daar zou dan ook een reconstructie van een gardeniersbedrijf met Friese rassen en gewassen worden ingericht. Het ziet er naar uit dat daarover in de maand juni een besluit wordt genomen.

LEVEND ERFGOED DAGEN

Op 8, 9 en 10 september organiseert de landelijke Stichting Zeldzame Huisdierrassen Levend Ergoed Dagen.

Het is niet de bedoeling dat hierbij, zoals het vorige jaar in Buitenpost, op één locatie alle dieren worden bijeen gebracht. Op de drie dagen worden dierhouders met zeldzame rassen uitgenodigd om hun deuren open te zetten en bezoekers op hun eigen erf te ontvangen. Zo kunnen de dieren in hun vertrouwde omgeving blijven, kan men de eigenaren in hun element ontmoeten en hebben belangstellenden de kans om meerdere locaties te bezoeken.

Het spreekt vanzelf dat het Platform dierhouders in de provincie er toe wil aanzetten van deze gelegenheid gebruik te maken. De Friese of met Fryslân verwante landbouwgewassen, fruitrassen en houtige gewassen kunnen ook bij dit evenement betrokken worden.

De Fryske Hinneklub demonstreert in dit kader op zaterdag 9 september in Vijversburg bij Zwarte-wegsend in het fokcentrum de kleurslagen van de Friese hoenders. Andere houders van Friese rassen of gewassen kunnen zich voor deelname melden via info@werkverband-frieserassen.nl dat een deel van de publiciteit verzorgt.

Zandgelen bij Vijversburg



WAAR HEBBEN WE HET OVER

In het Provinciehuis wordt een onderscheid gemaakt tussen Friese cultuur en cultuur in Fryslân. Met het ene bedoelen ze daar culturele verschijnselen die in Fryslân ontstaan zijn en tot het 'Fries eigene' behoren, met het andere alle culturele verschijnselen die in de provincie voorkomen.

Dit kan ook op de Friese rassen en gewassen worden toegepast.

Wat specifiek in de provincie ontstaan is, zijn de Friese runderrassen, wat er vrijwel uitsluitend voorkomt is het runderras Holstein-Friesian. Dat is wel gedeeltelijk uit een Fries ras ontstaan, maar uiteindelijk tot stand gekomen in de Verenigde Staten van Amerika.

Om de grens niet te strak te trekken, zijn door het Werkverband Friese Rassen de gewassen die er vroeger voorkwamen en waar zoals de Jansrogge nog zaad van was, er ook bij betrokken. Bij de dierrassen werd bij het vormen van de collecties enigszins willekeurig de Nederlandse Landgeit toegevoegd. Hierbij speelde een rol dat de in de provincie werkzame Friese fokkersclub dit indertijd graag wilde. Bij het inrichten van It Griene Nêst in Sumar is geprobeerd het veel in de provincie gebruikt paardenras Bovenlander ook mee te laten doen. Mede doordat het later Gronings Paard ging heten, is daarvan afgezien.

Sommige van oorsprong Friese rassen of gewassen worden soms vooral buiten de provincie gebruikt. Het Friese Melkschaap, de Fries-Hollandse Zwartbonte komen er veel voor. DE ZADERIJ, een landelijk bedrijf dat zich toelegt op de productie en verkoop van zaadvaste zaden, heeft de Janumer Pronkboon in de aanbieding, een in het Friese dorp Janum door Wim Grit ontwikkeld en bij de collectie van het Werkverband Friese Rassen behorend gewas.

Sommigen hebben bezwaar tegen het rigoureuus vasthouden aan een Friese oorsprong of verwantschap. Behalve de specifiek Friese rassen en gewassen komt er immers in de provincie wat dit betreft meer voor. Waarom de collecties dan toch te beperken? Voor sommigen geldt een gewas of ras als Fries streekproduct, als het er maar geproduceerd wordt. In de praktijk hebben consumenten van streekproducten vooral belangstelling voor smaak en duurzaamheid. Dan maakt het niet uit dat de oorsprong buiten Fryslân moet worden gezocht. Het op de markt brengen van streekproducten omdat de toegepaste wassen een specifiek-Friese oorsprong hebben wordt hierdoor bemoeilijkt.

Bij tot het Platform behorende dierorganisaties is het vaak wel duidelijk wat al dan niet tot de Friese rassen wordt gerekend.

Bij de fruitrassen wordt door sommigen een onderscheid gemaakt tussen wat echt tot de vier Friese fruitrassen kan worden gerekend (Dokkumer Nije, Doeke Mertens, Schoone van Iephof en Ambro) en een tiental andere rassen die als zodanig door Fruit yn Fryslân worden gepresenteerd.

Om duidelijkheid te scheppen bij de 120 landbouwgewassen die door het Werkverband Friese Rassen worden beheerd, zijn ze als volgt aangemerkt: (a) De naam houdt een verwijzing in naar een streek in Fryslân waar het ras ontstaan is. Dat kan ook de gehele provincie zijn; (b) Het is duidelijk te onderscheiden van ieder ander ras waarvan het bestaan algemeen bekend is; (c) Het blijft erkend zolang het met gebruikmaking van de door het Werkverband opgestelde rasstandaard in stand wordt gehouden; (d) Ze dragen een Friese en een Nederlandse naam; (e) Ze kunnen zowel gangbaar als biologisch geteeld worden.

PERIODIEKEN

In **De Fries-Hollandse Koekrant** een bijdrage door Jan van Berkum over de toepasbaarheid van Fries-Hollandse stieren om een seizoensgebonden afkalfpatroon te bewerkstelligen en/of de vruchtbaarheid te verbeteren. Onder de benaming OER-HOLLANDS RUNDVEE een bericht in dat nummer over de presentatie van het ras tijdens de Biobeurs Brabanthallen in Den Bosch.

'Liefdewerk, oud papier', zo schetst Hans Mol in **IT ARK**, het tijdschrift van de AFRON, de zorg van de Nederlandse overheid voor het agrarisch erfgoed. Wel geldt om oud cultuurlandschap over de kop te halen, duizenden ligboxstallen te subsidiëren, aan diepontwatering te doen, maar geen geld voor reflectie en omzien in verwondering, vindt Mol.



In **De Nederlandse Landgeit** een foto van wat mogelijk de oudste landgeit in ons land is. Ze heet Flair van Witsenburg en is 17 jaar oud. Het dier geniet van zijn welverdiende pensioen en van de lekkere hapjes waarmee het wordt verwend. Het is in Friesland bij Evelien Rouwendal onder gebracht.

Het is voor het eerst dat een ram binnen het Nederlands Zwartbles Schapenstamboek (NZS) het predicaat "Preferent:" weet te behalen, vermeldt **De Zwartbles**. Het dier werd geboren op het bedrijf van Henk Koekoek te Brummen. Door het NZS zijn 176 nakomelingen van deze ram geregistreerd, waarvan 9 rammen en 31 oaien op exterieur zijn gewaardeerd.

In het tijdschrift **Fryske Hounen** een mededeling over de Adviesgroep Toekomst Friese Hondenrassen. Het doel is een langjarige visie te ontwikkelen gericht op de unieke Friese hondenrassen, zoals deze vanuit het verleden is overgedragen. Een ander oogmerk is ze voor de toekomst zo gezond mogelijk te houden. De meeste onderwerpen waarmee de groep zich bezig houdt hebben betrekking op de genetische diversiteit.

De samensteller van de laatste **Nieuwsbrief** van het Frysk Melkskieppestamboek besteedt puntsgewijs veel aandacht aan het inschrijven van nieuwe dieren. Dit met het oog op de toename van leden als gevolg van de door het Rijk verstrekte subsidie voor het houden van een zeldzaam ras, zoals het Friese Melkschaap.

De nieuwe directeur van het Fries Landbouwmuseum Klaas Zandberg wordt voorgesteld in de **Nieuwsbrief** van de Boerderijstichting FRYSLAN. Hij ziet het werken met erfgoed als een roeping. Het lijkt hem een geweldige uitdaging om meer bezoekers met aansprekende activiteiten voor jong en liud naar het museum te trekken en die te laten aansluiten bij actuele ontwikkelingen.



VERKENNING LEVERT MEER INTERESSANTE RESULTATEN

In het vorige nummer van OER werd een bladzijde gewijd aan een verkenning. Diverse organisaties werd gevraagd of en hoe ze de toepassing van de Friese rassen en gewassen konden bevorderen. Nog enkele resultaten:

ALBERT VAN DER PLOEG EN JELLE PILAT, WERKZAAM BIJ FJILDLAB

De werkzaamheden van Fjildlab raken het instandhouden/of promoten van de Friese rassen en gewassen op drie onderdelen: het bevorderen van kruidenrijk grasland of kruidenrijke perceelsranden, het inrichten en beheer van houtwallen en boslandbouw (agroforestry).

Noardlike Fryske Wâlden, en met name enkele afdelingen hiervan, stellen soms zaadmengsels beschikbaar om graslanden in- of door te zaaien met *kruiden*. Dit wordt gedaan met een eigen budget door de afdelingen. Klaver en cichorei behoren ook tot deze mengsels.

Beide komen voor in de collecties van het Werkverband Friese Rassen. De voorraad zaden waarover het Werkverband beschikt kan voor de veronderstelde toepassing moeten worden uitgebreid.

Fjildlab houdt zich ook bezig met het inrichten en beheer van *houtwallen*. Samen met Landschapsbeheer Friesland wordt geadviseerd hierbij zoveel mogelijk oorspronkelijke houtige gewassen te betrekken.

Het Platform Friese Rassen en Gewassen heeft een brochure uitgebracht over de houtige gewassen die in Fryslân werden gedocumenteerd. Door het Platform wordt mede onderzocht hoe hiervoor oorspronkelijk Fries materiaal kan worden toegepast.

Een derde onderdeel van de werkzaamheden van Fjildlab betreft *boslandbouw* (agroforestry). Dat zijn agrarische activiteiten waarbij het telen van een meerjarig gewas met landbouw wordt gecombineerd. Ook wat dit betreft wordt onderzocht hoe Friese rassen of gewassen hierbij kunnen worden gebruikt.

Zodra het van belang is, zou de binnen het provinciaal project aan te stellen aanjager kunnen worden gevraagd een groep die binnen Noardlike Fryske Wâlden of Fjildlab actie op één of meer van de drie onderdelen onderneemt, mondeling en schriftelijk te informeren over wat de Friese rassen en gewassen voor hun project kunnen betekenen.

STEFIEN SMEDING, WERKZAAM BIJ IT FRYSKE GEA

It Fryske Gea houdt geen hooglanders meer in haar terreinen. Ze zijn in Katlijk vervangen door een koppel van ongeveer 30 landgeiten. Een contact met de Friese fokkersclub ligt voor de hand.

Henk Jager is in Gaasterland in de terreinen van het Gea nog steeds bezig met het inventariseren van houtige gewassen. Ze komen daar niet zozeer voor in houtwallen maar in bosranden.

Als Karst Meier zijn handleiding klaar heeft kunnen er daar ook excursies worden georganiseerd. Gidsen kunnen hierop zoals bij De Kruidhof door het Platform worden voorbereid. Op de akkertjes in Bakkeveen wordt uit Drenthe verkregen rogge verbouwd. Dat zou ook met de in de collectie van het Werkverband opgenomen Sint Jansrogge kunnen.

Boeren interesseren voor het houden van Friese Roodbonten zou kunnen door Jarich Brunia uit Flânsum bij een voorlichtingsbijeenkomst te betrekken. Daar kan ook het door Brunia gehanteerde verdienmodel ter sprake komen.

Vraag is wie dat zou moeten organiseren. De Stichting Fries Roodbont?

TSJALKE STOELWINDER, WERKZAAM BIJ GROOTHANDEL GREYDANUS & BROUWER TE HEERENVEEN

Dit bedrijf heeft indertijd het Woudgeeltje, de Friese Woudboon en de Reade Krobbe vermarkt. Daar is door een tekort aan aanvoer de klad in gekomen. Het bedrijf bracht enkele keren een dergelijk product op de markt, waar vervolgens een jaar later geen vervolg aan werd gegeven.

Europa heeft een regeling getroffen voor de *traditional varieties*. Producenten kunnen jaarlijks zonder gecertificeerd te zijn producten tot een bedrag van 500 euro afleveren,

Stoelwinder werkt samen met een vriend aan het oprichten van een groothandel voor lokale producten. Het werken met de Europese regel voor lokale producten is hierbij toepasbaar.

Als het Platform bevordert dat er met de tot de collectie behorende gewassen lokale streekproducten worden gemaakt, wil Stoelwinder met zijn groothandel een rol spelen bij de vermarkting van deze producten.

IT GETUCHSKRIFT

In doarpsdokter hie in feint dy moast ek syn tún berêde. Der woeken moaie beantsjes yn, de woarteltsjes stiene moai. Mei de blomkoal begûn it der ek al op te lykjen. Mar efkes letter wie der folle mear fan oer.

It duorre net lang of dokter seach wol dat syn feint út en troch wat griente meinaam. Hy trapearre him en sei dat er him dien jaan moast.

De feint hie noch al in fersyk. Hy woe in getúchskrift ha, oars soe er gjin nije baan krije. Dokter grommele: 'Ik kin der dochs net ynsette dat jo in goudearlike fint binne?' Nei't er efkes neitocht hie helle er syn resepteboekje út 'e bûse. Hy skreau: 'Dizze túnmansfeint hat mear út myn tún helle as al syn foargongers meiinoar'.

Ut: Fryske Folksferhalen samle troch Ype Poortinga.

WAT DOET HET CENTRUM VOOR GENETISCHE BRONNEN NEDERLAND

Het CGN is een onderzoekscentrum van de Landbouwniversiteit in Wageningen, als onafhankelijk instituut werkt het in opdracht van het Ministerie van LNV. Dit is verplicht in het kader van de Europese regelgeving de genetische diversiteit van onze leefomgeving te beschermen. Deze opdracht wordt door het CGN uitgevoerd. Het betreft zeldzame landbouwgewassen, landbouwhuishoudieren, bomen en aquacultuur (vissen, schelpdieren, wieren, enz).

Mailadres werkt niet

Na het overlijden van de vorige eigenaar van het mailadres info@frieserassenengewassen.nl werkt dat niet meer. Herhaaldelijk is geprobeerd het bij de provider te herstellen, tot nu is dat niet gelukt. Wie het Platform Friese Rassen en Gewassen wil benaderen kan voorlopig het mailadres info@werkverband-friese-rassen.nl gebruiken.

Marijke wijst een klant de weg bij de display met Friese Rassen in tuincentrum 'De Florahoek'



LENI DE VOS: REGELGEVING VERHINDERT TOENAME GEREgistREERDE MELKSCHAPEN

Vanaf 2020 is Leni de Vos uit het Noordhollandse Sint Maarten voorzitter van het Frysk Molkskieppestamboek. Sinds 1987 houdt ze Friese melkschape. Nu heeft ze er 6 met 16 lammeren. Het Friese Melkschaap heeft veel gunstige eigenschappen. Allereerst de rijke melkgift, de hoogste van alle schape. Het schape ras heeft een hoge vruchtbaarheid, weinig geboorteproblemen en gunstige moedereigenschappen. Het stoot lammeren niet makkelijk af.

De leden van het Stamboek willen het schaap raszuiver houden. Met bovendien veel aandacht voor inteelt.

De organisatie laat zich inspireren door de historische afkomst van de dieren. Dat is anders bij professionele schapehouders die ervan leven. Toename van de melkproductie wordt dan belangrijker dan raszuiverheid gevonden. Daar komt bij dat het geen vleesschaap is. Reden waarom het werd en wordt gekruist met bijvoorbeeld de Texelaar.

In 2016 was het aantal volwassen vrouwelijke dieren van de Friese en de verwante Zeeuwse melkschape volgens een opgave van het 'Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN)' 5000. Vandaag zijn het er veel minder. Het aantal leden van het Stamboek liep terug tot ongeveer 40. Niet allen laten hun schape in het Stamboek opnemen. De status van het ras wordt door de Stichting Zeldzame Huisdierrassen als 'kritiek' beschouwd.

Een nieuwe subsidieregeling waardoor houders van onder meer zeldzame schape rassen recht hebben op een jaarlijkse premie van 20 euro per schaap, is voor sommigen aanleiding om wel lid van het Stamboek te worden. Dat gaat niet zo maar. Het schaap moet aan eisen van raszuiverheid voldoen, geregistreerd zijn in het zogenoemde paraplu-bestand en je moet tenminste tien schape hebben.

De deelname aan manifestaties, zoals vorig jaar bij de 'Dag van het Fries Levend Erfgoed', wordt door de strenge regelgeving steeds moeilijker. Eigenaars

zijn vaak bang dat hun dieren ziekten oplopen. Ze kunnen slecht tegen preventief inenten tegen Q koorts.

Bij het Stamboek bestaat geen behoefte aan het inrichten van een fokcentrum. Aangesloten fokkers doen er al alles aan om hun dieren raszuiver te houden.

Leni de Vos bij haar lammeren



START AANLEG DEMOTUIN

Op Internet een verslag van de start van de aanleg van de demotuin bij het Fries Landbouwmuseum in Goutum.

Het vrijwilligersteam raakte goed op elkaar ingespeeld, zodat het vlas en de granen snel in de grond waren. Tuinbonen, oliezaden en peulvruchten verdwenen nadien nog sneller in de grond, zodat de bonenstokken ook nog van de zolder konden worden gehaald.

Het onkruid verdween als sneeuw voor de zon.

KOALSIED OF RAAPSIED

In soad bermen kleurje yn 'e simmer giel mei koalsied. Mar is it dat wol? It kin ommers ek raapsied wêze.

Raapsied bloeit ek giel, it is in wylde plant en kin simmer- of winterplant wêze. De simmerbloei kin fan april oant yn oktober duorje.

Raapsied is in plant dy't om de opbringst út de oaljesieden ek yn Fryslân lang ferboud waard. Letter is it ras ferfongen troch de koalsiedplant dy't in hegere opbringst hat. De lêste tiid wurdt it om dy reden yn de provinsje wer folle mear ferboud.

Koalsied is wierskynlik ûntstien troch it krusen fan koal en raapsied. Ek by it koalsied is der in simmer- en in winterfariant dy't beide yn de kolleksje fan it Wurkferbân foarkomme.

Koalsied bringt in soad huning op. It is ek dêrom goed foar it bioferskaat. Reeën en hazzen kinne der yn skûlje, it gewaaks lûkt huningbijen, libellen en deiflinters oan.

Hoe binne koalsied en raapsied te ûnderskieden? By koalsied binne de blêden grutter as by raapsied. De úteinen fan de blêden krulje om de stam. De blommen fan raapsied binne almeast lytser as dy fan koalsied. Raapsied rûkt folle mear as koalsied.

Lofts koalsied, rjochts raapsied



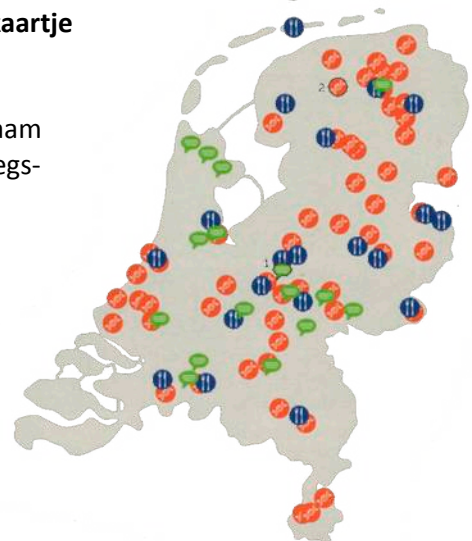
ERKENDE LANDELIJK ERFGOED CENTRA

In het JAARBERICHT van de Stichting Zeldzame Huisdierrassen een kaartje van erkende Levend Erfgoed Centra.

Hieruit valt op te maken dat er in Fryslân drie fokcentra en een Zeldzaam Lekker Centrum zijn. Het laatste in IJlst, de andere centra in Zwartewegsend, Drachten en Oudega (ZWH). Een Educatief Centrum ontbreekt.

Ondertussen wordt eraan gewerkt dat er in Flansum voor de Friese Roodbonte een fokcentrum tot stand komt.

- 56x  fokcentra
- 16x  educatieve centra
- 20x  zeldzaamLEKKER centra
- 2x  in 2022 erkende centra





ABONNEMENTSGELD

Dit nummer van OER wordt voor het laatst toegezonden aan wie voor 2023 geen abonnementsgeld betaald heeft.

Dit kan door als postabonnee 12.50 euro over te maken op NL 16 TRIO 0197 646 174 t.n.v. Werkverband Friese Rassen. Graag wel naam en postadres vermelden. Abonnementen via een mail kosten 10 euro. Vermeld dan uw mailadres.

Instandhouders bij het Werkverband of houders van ruilabonnementen hoeven niet te betalen.

Retouradres: Heerenweg 26 9262 SG Sumar

Platform Friese Rassen en Gewassen



www.friesehoenderclub.nl



Nederlands Zwartbles
Schapenstamboek

www.nzs.nl



www.zeldzamerassen.nl/
zwartbles-fokkersgroep



www.roodbontfriesvee.nl



www.melkschappen.nl



www.fruitynfryslan.nl



Historische vruchtboenen

kwekerij "de Bagghelhof"

www.bagghelhof.nl



www.szh.nl



www.vriendenvanhetoudefruit.nl



www.werkverband-frieserassen.nl



www.frieshollands.nl



www.herbariumfrisicum.nl



www.dekruidhof.nl



www.nvsw.nl



www.landgeit.nl